

Hans Kirchhoff

Den gode tysker

G.F. Duckwitz.

De danske jøders redningsmand

Gyldendal, 2013

Af Erik Høgh-Sørensen

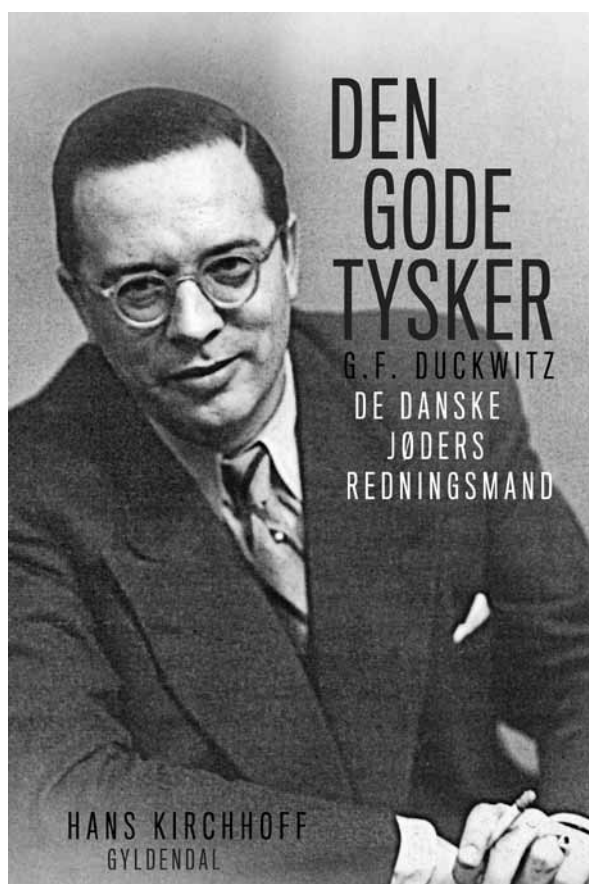
Den tyske diplomat Georg Ferdinand Duckwitz præsenteres som jødernes redningsmand i ny bog af historikeren Hans Kirchhoff. Den er velskrevet, men også noget naiv.

Lad det være sagt med det samme, at dr.phil. Hans Kirchhoffs største bidrag til dansk besættelsehistorieskrivning er *Augustoprøret 1943*. Værket kom frem på et tidspunkt, da modstandsbevægelsens veteraner stadig var i vigør. Alligevel vandt Kirchhoffs afbalancerede arbejde gehør.

Det samme kan man ikke sige om hans seneste bog *Den gode tysker. Georg Ferdinand Duckwitz, de danske jøders redningsmand* fra Gyldendal.

Forhistorien er, at det var Duckwitz, der som tysk diplomat i København i 1943 tippede danske samarbejdspolitikere om nazisternes forestående jødeaktion på en måde, så det lykkedes almindelige danskere at hjælpe de fleste af de cirka 7.000 jøder sikkert til Sverige. Duckwitz er altså ikke alene om at være "de danske jøders redningsmand", slet ikke.

At Duckwitz spillede en positiv rolle, synes veldokumenteret, men i sidste ende kræver dette positive syn også, at man har tillid til Duckwitz' egne udsagn, undertiden selvmodsigende, i diverse dag- og lommebøger og efterkrigsudtalelser.

Kirchhoff gentager i sin nye bog i hovedtræk den pointe, han lancerede i det pressemateriale, der blev benyttet i 1999, da Den Tyske Ambassade i København afslørede en mindeplade for blandt andre

Duckwitz. Kirchhoff skrev, at: ”*de var få, som ikke faldt for 'Ducky's charme. Og til de faglige og menneskelige kvalifikationer kom som ideel drivkraft en dyb humanistisk grundholdning og en stadig og principfast vilje til at modarbejde nazistyrets magtmisbrug og forbrydelser.*”

Kirchhoff falder selv for 'Ducky's charme. Bevares, forfatteren har været vidt omkring i sin kildeøgning, men eksempelvis tages de Duckwitz-venlige briller i den grad på, når det gælder massebordet i Nordsøen 1939-40.

Alene i kraft af sit job som militærspion i København var Duckwitz med i et efterretningsapparat, som hjalp tyske ubåde med systematisk at sænke neutrale handelsskibe i Nordsøen. Omkring 1.200 norske, svenske, hollandske og danske civile søfolk blev myrdet, heraf nogle kogt levende i de torpederede skibes maskinrum. Mindst 319 danskere døde som ofre for tyske torpedoer i tiden fra krigsudbruddet i 1939 til 9. april 1940.

Ud af den nye bogs 383 tekstsider bliver denne affære behandlet på seks (s. 48-54) i et kapitel med titlen ”Spion i København?” Spørgsmålstegnet kan udelades, for i sagens natur var Duckwitz spion, når han var ansat ved militærspionagen. Og når spørgsmålstegnet alligevel er der, ved man, at Kirchhoff er en mand på en mission.

Kirchhoff beskylder skeptikere for at være ”nymoralister”, ”kommunister” eller ”antityskere”, og han konkluderer, at Duckwitz' rolle som krigsforbryder er og bliver ”formodninger” (s. 53).

Men hvordan når han så frem til det? Jo, Kirchhoff kalder rettelig den afdøde søfartshistoriker Christian Tortzen (”Søfolk og Skibe 1939-45”) for ”den største kender af dansk søfart under krigen”. Men derpå citerer Kirchhoff i det centrale spørgsmål kun Tortzen for at ”hævde”, at ”*danske redere mistænkte Duckwitz for spionage.*”

Kendsgerningen er, at Tortzen udtalte sig langt mere håndfast ifølge det kildemateriale, Kirchhoff selv henviser til (fodnote 3, s. 49). Danske redere ”kunne ikke lide Duckwitz”, og ”på grund af jødeaktionen fik han [Duckwitz] en glorie, som ingen turde pille ved efter krigen”.

Uden dette præcise referat kan Kirchhoff lidt for nemt konkludere: ”*Siden er angrebene for at have været den indirekte årsag til 3-400 danske søfolks død blevet rejst af gamle kommunister, men uden anden dokumentation, end at Duckwitz havde med søfart at gøre, at han var tysker, og at han var medlem af nazistpartiet.*”

Med de sølle seks sider om Nordsømassakren består Kirchhoffs lapsus i at bagatellisere spionagen og den kendsgerning, at de tyske ubåde begik egentlige krigsforbrydelser med Duckwitz som et aktiv. Hvordan kunne spion Duckwitz slippe afsted med, som hævdet efter krigen, at sende løgnagtige rapporter hjem? Det er kort og godt usandsynligt, og hvordan har han mon selv haft det med de mange samtidige presseberetninger om ”krigsforlis”?

Det havde klædt forfatteren at tage stilling til bogen *Malteserkorsskibene* af Per Mortensen, hvis han effektivt ville affærdige påstanden om ”krigsforbryder Duckwitz”. I stedet bagatelliserer Kirchhoff, at Hitler-regimet (heller) ikke overholdt den såkaldte malteserkorsaftale. Den gik ud på at friholde danske handelsskibe med malteserkors malet på siden, så dansk landbrugsekspert til England kunne fortsætte. Danske samarbejdspolitikere blev ifølge Tortzen fra London advaret om torpederingerne, men valgte at prioritere betalingsbalancen, samtidig med at de via pressecensur holdt de stakkels søfolk hen i uvidenhed om deres status som sejlene torpedoskydeskiver. På denne måde skrider grundlaget for samarbejdspolitikens berettigelse fra dag ét, men det forekommer ikke at være en konklusion, Kirchhoff ønsker at drage.

Om jødeaktionen gælder, at 'Ducky' over tid mod-siger sig selv flere gange både vedrørende egen rolle og Werner Bests. Derfor er Duckwitz' ageren efter krigen vigtig for bedømmelsen af hans ageren under krigen. I deres forklaring af det passerede aner man de (måske tidligere) tyske nazisters rette grundstof.

Og det ser ikke så godt ud. Et eksempel: Stort set upåagtet i Danmark berettede den tyske historiker Ulrich Herbert eksempelvis i 1996 i storværket "Best" om, hvordan Duckwitz i efterkrigstiden var parat til at vidne til fordel for Best i en sag om drab på 8.723 polakker i 1939. Der var i denne situation ikke megen etisk og moralsk finfølelse at finde hos "den gode tysker", der i 1969 var vesttysk diplomat på højeste niveau. Duckwitz opgav først sit vidneforehavende, da anklagemyndigheden stækkede ham ved at konstatere, at folk i hans afdeling i Udenrigsministeriet var medlemmer af efterkrigstidens gammelnazistiske netværk. Sammenhængen blev afsløret under en ransagning hos Best.

Ønsket om at tro på "den gode tysker" fremføres gennem hele Kirchhoffs bog. Han skriver, at "*det er oplagt, at Best ikke indviede Duckwitz i alle ting.*" Dette gælder eksempelvis "*dele af forløbet under kriserne i august og september 1943, og det gælder Bests andel i modterroren. Utvivlsomt blev Duckwitz også ved andre lejligheder ført bag lyset og manipuleret af sin chef*" (s. 127). Hvorfra ved Kirchhoff

mon egentlig det, og hvis ikke Duckwitz var inde i varmen, hvorfor så tilkende ham titlen "de danske jøders redningsmand"?

Kirchhoffs analyse i dette tilfælde grænser til det ligegyldige. Det er underordnet, om Duckwitz under krigen havde nøjere kendskab til terrorens væsen, for efter krigen forsvarede han den alligevel ved bl.a. at sige, at "*det danske folk skylder dr. Best større tak end en hvilken som helst anden mand i den nyere danske historie*" (s. 124). Best var hovedmand bag de bombe- og skuddrab, som kostede 772 danske civile livet ifølge Besættelsestidens Fakta. 'Ducky's vilje til at fordreje ignoreres ikke helt af Kirchhoff. Men når det gælder selve jødeaktionen, er forfatterens behandling af Duckwitz-kritikere som Ulrich Herbert, Tatiana Berenstein, Gunnar Paulsson og Vilhjålmur Örn Vilhjalmsson hverken fair eller fyldestgørende. Sidstnævnte kritiseres for "hovedløs revisionisme for afmytologiseringens egen skyld". Hvorfor ikke krydre en så håndfast konklusion med konkrete eksempler?

Kirchhoff spidder gerne tidens historiske "moralister", også i sin bog om Duckwitz. Men han moraliserer selv. Han fremfører en blåøjet tro på det gode i mennesker, i dette tilfælde Duckwitz. Det er der ikke videnskabeligt belæg for. Slet ikke, når det gælder gamle nazister.